

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR LIETAS IEROSINĀŠANU

Rīgā

2024. gada 28. jūnijā

Satversmes tiesas 3. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Gunārs Kusiņš, tiesneses Anita Rodiņa un Jautrīte Briede, izskatījusi Satversmes tiesā saņemto AS "SEB banka" (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 66/2024),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu:

1.1. atzīt Patērētāju tiesību aizsardzības likuma (turpmāk – Likums) 8.⁴ panta pirmo, otro, trešo (redakcijā, kas bija spēkā no 2024. gada 1. janvāra līdz 2024. gada 4. jūnijam), ceturto, piekto, sesto, desmito, vienpadsmito, divpadsmito, trīspadsmito un piecpadsmito daļu, kā arī pārejas noteikumu 43. punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem un spēkā neesošu no spēkā stāšanās brīža;

1.2. noteikt ierobežotas pieejamības statusu pieteikumā un tā pielikumos ietvertajai informācijai, kas uzskatāma par Pieteikuma iesniedzējas komercnoslēpumu.

2. Likuma 8.⁴ panta pirmā daļa noteic, ka šis pants paredz nepieciešamu, sociāli atbildīgas valsts principam atbilstošu un mērķtiecīgu kredītu procentu kompensāciju hipotekāro kredītuņēmējiem mājokļa iegādei vai būvniecībai nolūkā aizsargāt sabiedrības labklājību, ņemot vērā EURIBOR likmes kāpuma un inflācijas rezultātā pieaugušo kredīta maksājumu un patēriņa cenu radīto būtisko izmaksu slogu mājsaimniecībām.

Atbilstoši Likuma 8.⁴ panta otrajai daļai nodevu maksā par patērētājiem (fiziskajām personām – kredītuņēmējiem) izsniegtajiem kredītiem, kuru atmaksa ir nodrošināta ar Latvijā esoša nekustamā īpašuma hipotēku (turpmāk šajā pantā – hipotekārais kredīts).

Saskaņā ar Likuma 8.⁴ panta trešo daļu (redakcijā, kas bija spēkā no 2024. gada 1. janvāra līdz 2024. gada 4. jūnijam) nodevu maksā Latvijā reģistrētas kredītiestādes un kapitālsabiedrības, kuras saskaņā ar šā likuma 8. panta 1.¹ daļu saņēmušas speciālu atļauju (licenci) patērētāja kreditēšanas pakalpojuma sniegšanai, kā arī citu valstu kredītiestāžu un kapitālsabiedrību, kuras saskaņā ar šā likuma 8. panta 1.¹ daļu saņēmušas speciālu atļauju (licenci) patērētāja kreditēšanas pakalpojuma sniegšanai, pastāvīgās pārstāvniecības (filiāles) Latvijā (turpmāk šajā pantā – nodevas maksātāji).

Atbilstoši Likuma 8.⁴ panta ceturtajai daļai nodevu maksā par katru kalendāra gada ceturksni, un to nosaka ceturksnī 0,5 procentu apmērā no nodevas maksātāja kopējās izsniegto hipotekāro kredītu atlikumu summas uz 2023. gada 31. oktobri. Hipotekārā kredītaņēmēju aizsardzības nodevu neapreķina un nemaksā par tiem hipotekārajiem kredītiem, kas izsniegti ar fiksētu procentu likmi visā hipotekārā kredīta atmaksas periodā.

Likuma 8.⁴ panta piektā daļa nosaka: “Nodevas maksātājs par katru kalendāra gada ceturksni ne vēlāk kā līdz pārskata ceturkšņa pirmā mēneša divdesmitajam datumam iesniedz Valsts ieņēmumu dienesta Elektroniskās deklarēšanas sistēmā nodevas deklarāciju, kurā norāda nodevas maksātāja izsniegto hipotekāro kredītu skaitu un hipotekāro kredītu atlikumu summu uz 2023. gada 31. oktobri, par kuru saskaņā ar šā panta ceturto daļu ir aprēķināta nodeva, un aprēķināto nodevas apmēru.”

Atbilstoši Likuma 8.⁴ panta sestajai daļai šā panta ceturtajā daļā aprēķināto nodevas summu nodevas maksātājs iemaksā valsts pamatbudžeta speciāli šim nolūkam izveidotā ieņēmumu kontā līdz pārskata ceturkšņa pirmā mēneša divdesmit trešajam datumam.

Likuma 8.⁴ panta desmitā daļa nosaka: “Šā panta piemērošanai atbilstīgais hipotekārā kredīta ņēmējs ir patērētājs, ar kuru nodevas maksātājs ir noslēdzis hipotekārā kredīta līgumu, ja izpildās abi turpmāk minētie nosacījumi:

- 1) hipotekārā kredīta līgums ir noslēgts līdz 2023. gada 31. oktobrim;
- 2) hipotekārā kredīta atlikums nepārsniedz 250 000 *euro*.”

Šā panta vienpadsmitā daļa noteic, ka nodevas maksātājam ir pienākums katram atbilstīgajam hipotekārā kredīta ņēmējam aprēķināt kredītu procentu kompensāciju 30 procentu apmērā no ceturksnī samaksātajiem procentu maksājumiem, kas aprēķināti saskaņā ar attiecīgo hipotekārā kredīta līgumu, bet ne vairāk kā divus procentpunktus no periodam noteiktās procentu likmes (kopējās aizņēmuma likmes). Kredītu procentu kompensāciju atbilstīgajam hipotekārā kredīta ņēmējam neaprēķina un nemaksā par tiem hipotekārajiem kredītiem, kas izsniegti ar fiksētu procentu likmi visā kredīta atmaksas periodā.

Atbilstoši Likuma 8.⁴ panta divpadsmitajai daļai nodevas maksātājam ir pienākums ne vēlāk kā līdz pārskata ceturksnim sekojošā mēneša desmitajam datumam iesniegt Valsts ieņēmumu dienesta Elektroniskās deklarēšanas sistēmā Valsts ieņēmumu dienesta tīmekļvietnē publicētajā formātā šādu informāciju par katru atbilstīgo hipotekārā kredīta ņēmēju:

- 1) tā vārdu, uzvārdu, personas kodu;
- 2) hipotekārā kredīta ņēmēja maksājumu konta numuru, uz kuru veicama kredītu procentu kompensācijas izmaksa;
- 3) kredītu procentu kompensāciju, kas hipotekārā kredīta ņēmējam aprēķināta atbilstoši šā panta vienpadsmitajai daļai.

Atbilstoši Likuma 8.⁴ panta trīspadsmitajai daļai Valsts ieņēmumu dienests no hipotekārā kredīta ņēmēju aizsardzības nodevas ieņēmumiem vienu reizi ceturksnī ne vēlāk kā līdz ceturksnim sekojošā mēneša trīsdesmitajam datumam veic nodevas maksātāja saskaņā ar šā panta vienpadsmito daļu aprēķināto un saskaņā ar šā panta divpadsmito daļu paziņoto kredītu procentu kompensācijas izmaksu uz nodevas maksātāja norādīto konkrētā hipotekārā kredīta ņēmēja maksājumu kontu. Patērētāja un nodevas maksātāja strīdi saistībā ar kredītu procentu kompensācijas aprēķinu ir risināmi Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

Likuma 8.⁴ panta piecpadsmitā daļa noteic, ka nodevas maksātājs ne vēlāk kā līdz pārskata ceturksnim sekojošā mēneša desmitajam datumam paziņo katram atbilstīgajam hipotekārā kredīta ņēmējam informāciju, ko nodevas maksātājs saskaņā ar šā panta divpadsmito daļu par konkrēto hipotekārā kredīta ņēmēju

nodevis Valsts ieņēmumu dienestam. Minēto informāciju nodevas maksātājs elektroniski nosūta attiecīgajam hipotekārā kredītaņēmējam, izmantojot nodevas maksātāja ierasto saziņas veidu ar tā klientiem.

Savukārt Likuma pārejas noteikumu 43. punkts nosaka: “Šā likuma 8.⁴ pantā noteiktā hipotekārā kredītaņēmēju aizsardzības nodeva un kredītu procentu kompensācija ir piemērojama par 2024. gadu.”

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;

5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Pieteikumā ir apstrīdēta likuma normu atbilstība Satversmei, līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajai daļai konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta sestās daļas 1. punkts prasa pieteikumā šādu uzskatu pamatot.

Personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir ietvertas konkrētās pamattiesības; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē ietvertās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas*

2020. gada 30. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-08-01 11. punktu).

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja ir kredītiestāde, kura izsniedz arī hipotekāros kredītus. Pieteikuma iesniedzējai saskaņā ar pieteikumā apstrīdētajām normām esot pienākums maksāt hipotekārā kredītaņēmēju aizsardzības nodevu (turpmāk – Nodeva) un aprēķināt ar to saistīto kredītu procentu kompensāciju, kas izmaksājama hipotekārā kredītaņēmējam. Tāpat, lai izpildītu šajās normās ietvertos pienākumus, Pieteikuma iesniedzējai esot bijis nepieciešams ieguldīt papildu laika un finanšu resursus.

6.1. Likuma 8.⁴ panta pirmā daļa regulē Nodevas un kredītu procentu kompensācijas (turpmāk – Kompensācija) ieviešanas mērķi.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka tā apstrīd arī Likuma 8.⁴ panta pirmās daļas satversmību, jo šī norma demonstrējot tālāk pantā ietvertā regulējuma nepiemērotību šā mērķa sasniegšanai. Tomēr pieteikumā nav pamatots tas, kā Pieteikuma iesniedzēja pamattiesības aizskar tieši tiesību norma, kas vien skaidro tiesiskā regulējuma mērķi.

Līdz ar to pieteikums daļā par Likuma 8.⁴ panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem neatbilst Satversmes 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

6.2. Likuma 8.⁴ panta otrā, trešā, ceturtā, piektā, sestā, desmitā, vienpadsmitā, divpadsmitā, trīspadsmitā un piecpadsmitā daļa, kā arī pārejas noteikumu 43. punkts regulē Nodevas objektu, subjektus, kas maksā Nodevu, Nodevas apmēru, kārtību, kādā Nodevas maksātājs iesniedz Nodevas deklarāciju un samaksā to valsts budžetā, kā arī to, kādā procesā ir risināmi strīdi par Kompensācijas apmēru starp patērētāju un Nodevas maksātāju. Tāpat šīs tiesību normas noteic arī kredītaņēmējus, kuri ir tiesīgi saņemt Kompensāciju, kas tiks izmaksāta no Nodevas ieņēmumiem, un darbības, kas Nodevas maksātājam jāveic saistībā ar minēto kompensāciju, kā arī laika periodu, par kuru ir piemērojama Nodeva un Kompensācija.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka Nodevas maksāšanas pienākums, kā arī citi ar to saistītie pienākumi, kuru rezultātā nepieciešams veltīt papildu darba spēka un informācijas tehnoloģiju resursus, tostarp tieši tas, ka Pieteikuma iesniedzēja ir atbildīga par Kompensācijas aprēķina pareizību, aizskar tai Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietvertās tiesības uz īpašumu, kā arī pārkāpj Satversmes 1. pantā ietverto tiesiskās palāvības aizsardzības principu.

Līdz ar to pieteikums daļā par Likuma 8.⁴ panta otrās, trešās, ceturtais, piektās, sestās, desmitās, vienpadsmitās, divpadsmitās, trīspadsmitās un piecpadsmitās daļas, kā arī pārejas noteikumu 43. punkta (turpmāk – apstrīdētās normas) atbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī ja personai šādu iespēju nav.

Apstrīdētās normas ir imperatīvas un formulētas nepārprotami, Pieteikuma iesniedzēja atrodas šo normu tvērumam tipiskā situācijā. Tādējādi tai nav iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas otrais teikums nosaka: “Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no 2024. gada 1. janvāra, kad stājās spēkā apstrīdētās normas. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2024. gada 31. maijā. Tādējādi konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtais daļas otrajā teikumā noteiktajām prasībām.

8. Pieteikumā ir sniegts lietas faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem. Pieteikumam ir pievienoti dokumenti, kas nepieciešami lietas apstākļu noskaidrošanai. Tas šajā daļā atbilst arī pārējām Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktajām prasībām.

9. Pieteikuma iesniedzēja arī lūgusi noteikt ierobežotas pieejamības statusu pieteikumā un tā pielikumos ietvertajai informācijai, kas uzskatāma par Pieteikuma iesniedzējas komercnoslēpumu, proti, ierobežot piekļuvi šādām ziņām citām personām, tostarp citiem lietas dalībniekiem.

Satversmes tiesa saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 26. panta pirmās daļas trešo teikumu ir noteikusi kārtību, kādā pieteikuma izskatīšanas stadijā ir izlemjams jautājums par lietas materiālos ietvertās informācijas pieejamības ierobežošanu. Atbilstoši minētajai kārtībai šo jautājumu pieteikuma izskatīšanas stadijā izlemj Satversmes tiesas kolēģija, kura izskata attiecīgo pieteikumu (*sk. Satversmes tiesas rīcības sēdes 2016. gada 22. novembra lēmumu „Par kārtību, kādā pieteikuma izskatīšanas stadijā izlemjams lūgums ierobežot pieteikumā ietvertās informācijas pieejamību”*).

Saskaņā ar likuma “Par tiesu varu” 28.³ panta otro daļu lietas materiāli līdz brīdim, kad spēkā stājies tiesas galīgais nolēmums šajā lietā, ir pieejami tikai tām personām, kurām šādas tiesības paredzētas procesuālajos likumos. Savukārt Satversmes tiesas likuma 24. pants noteic, ka tiesības iepazīties ar vēl neizskatītas lietas materiāliem ir tikai konkrētās lietas dalībniekiem, proti, pieteikuma iesniedzējam un institūcijai vai amatpersonai, kas izdevusi aktu, kurš tiek apstrīdēts.

Informācijas atklātības likuma 5. panta otrās daļas 3. punktā ierobežota pieejamība noteikta tieši informācijai, kas ir komercnoslēpums. Tādējādi kolēģijai nav nepieciešams papildus lemt par ierobežotas pieejamības noteikšanu pieteikumā un tā pielikumos ietvertajai informācijai, kas ir komercnoslēpums.

Vienlaikus kolēģija arī vērš uzmanību, ka lietas materiālu ierobežota pieejamība ir nošķirama no personu, kas nav lietas dalībnieki, tiesībām saņemt informāciju par tiesas darbu.

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta devītās daļas 2. punktam triju dienu laikā pēc lēmuma par lietas ierosināšanu pieņemšanas institūcijai, kas izdevusi apstrīdēto aktu, nosūta pieteikuma norakstu. Satversmes tiesas likums tādējādi skaidri noteic informāciju, kas nododama institūcijai, kas izdevusi apstrīdēto aktu – tai nosūtāms pieteikums tādā formā, kādā tas ir iesniegts Satversmes tiesai, nevis rediģēts pieteikums vai pieteikums, kurā aizklāta kāda informācija. Tiek prezumēts, ka persona, kas vēršas ar pieteikumu Satversmes tiesā, ir iepazinusies ar Satversmes tiesas likuma prasībām un tādējādi apzinās šādas rīcības sekas (*sal. Satversmes tiesas 2016. gada 4. oktobra rīcības sēdes lēmuma lietās Nr. 2016-14-01, Nr. 2016-15-01, Nr. 2016-16-01, Nr. 2016-17-01, Nr. 2016-18-01 un Nr. 2016-19-01 6.1.2. punktu*).

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējas lūgums ir noraidāms.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. pantu, Satversmes tiesas 3. kolēģija

nolēma:

1. Ierosināt Satversmes tiesā lietu “Par Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.⁴ panta otrās, trešās (redakcijā, kas bija spēkā no 2024. gada 1. janvāra līdz 2024. gada 4. jūnijam), ceturtās, piektās, sestās, desmitās, vienpadsmitās, divpadsmitās, trīspadsmitās un piecpadsmitās daļas, kā arī pārejas noteikumu 43. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem” pēc AS “SEB banka” pieteikuma (pieteikums Nr. 66/2026).

2. Uzaicināt institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimu – līdz **2024. gada 28. augustam** iesniegt Satversmes tiesai atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu.

3. Atteikties ierosināt lietu par Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.⁴ panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

4. Noraidīt šā lēmuma 1.2. apakšpunktā norādīto lūgumu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Gunārs Kusiņš